

FINANSTILSYNET

THE FINANCIAL SUPERVISORY
AUTHORITY OF NORWAY

BASEL III - Konsekvenser og utfordringer for bankene?

Finanstilsynsdirektør Bjørn Skogstad Aamo

SPAREBANKSEMINAR
TRONDHEIM 11. MAI 2010

Hovedpunkter

- Krisen og regelverket
- G20 – den globale agenda
- Overvåking og tilsyn i Europa
- CRD II og CRD III
- Hovedtrekk i Basel-pakken av 17. desember
- Nærmere om kapitalkravene
- Nærmere om likviditetskravene
- Høringsuttalelse fra Norges Bank og Finanstilsynet
- Hva bør vi gjøre i Norge?
- Oppsummering – Hva skjer videre?

Krise også for regulering og tilsyn

Subprime-krisen i USA viste svikt både i privat kredittpraksis og offentlig regulering og tilsyn. Lehman Brothers fall avslørte svært sårbar likviditet og manglende tillit mellom bankene. ***Det var krise også for regulering og tilsyn:***

- Store deler av det finansielle systemet utenfor regulering og tilsyn
- Vesentlig risiko ikke tilstrekkelig dekket av kapitalkrav
- Deler av egenkapitalen kunne ikke bære tap – dårlig kvalitet
- Undervurdering av likviditetsrisiko i institusjoner og markeder
- For mye vekt lagt på rating og modeller
- Ingen begrensninger i belønningssystemer som øket risikoen
- Usikker verdisetting av komplekse instrumenter og i illikvide markeder
- Tapsnedskrivninger ikke tilstrekkelig fremadskuende og for lave til å dekke forventede utlånstap
- **Dårlig overvåkning og koordinering av beslutninger om finansiell stabilitet**

G20: Den globale agenda

- London-erklæringen da statslederne møttes våren 2009 uttrykte betydelig vilje til regulering og tilsyn med alle viktige deler av finansmarkedene:
  - *” We have agreed that all systemically important financial institutions, markets and instruments should be subject to an appropriate degree of regulation and oversight.”*
  - *”If an activity looks like a bank an sounds like a bank, we will regulate it like a bank” – Adair Turner, Chairman of FSA, UK.*
  - ”Huller skal tettes” og bankliknende virksomhet reguleres som banker.
- Rating-selskaper og hedgefond skulle bli regulert internasjonalt.
- Regnskapsreglene skal samordnes bedre.

G20: Den globale agenda

- For å styrke den globale samordningen av tiltak innenfor finanssektoren ble Financial Stability Board (**FSB**) opprettet med sekretariat i Basel. FSB samarbeider med IMF og følger opp G20-anbefalingene.
- Baselkomiteen bedt om å lage nye, konkrete og strengere krav til kapitaldekning og kvantitative reguleringer for likviditet.
- Tiltak for å hindre at finansinstitusjonenes belønningspolitikk (remuneration policies) stimulerer overdreven risikotaking.
- G20-møtene ga håp, men det er usikkerhet om framdriften og klare tendenser til at nasjonale agendaer prioriteres framfor internasjonal harmonisering. Foreløpig er framdriften i USA dårligere enn i Europa.

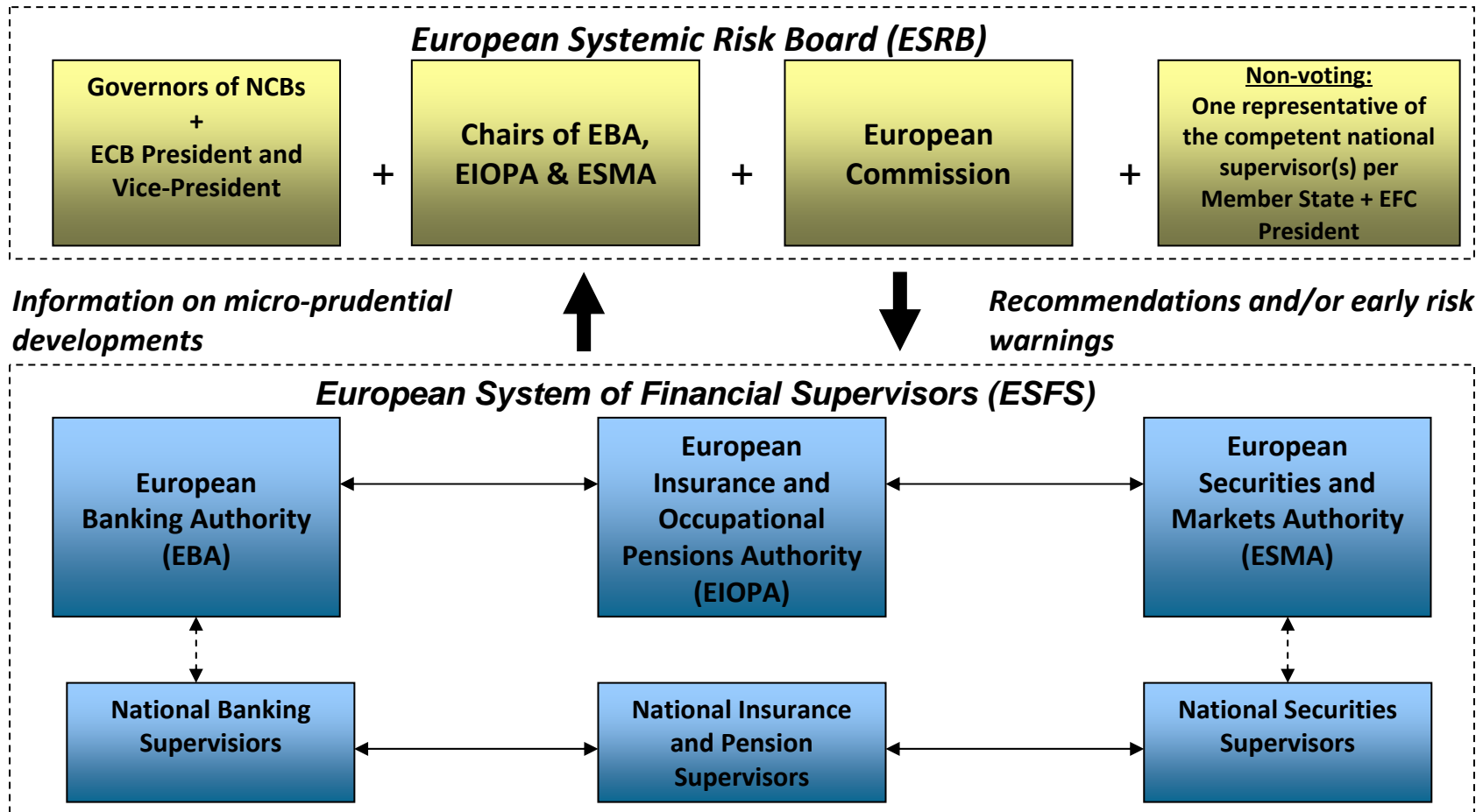
Nasjonal politikk styrer i USA

- Selv om de amerikanske presidentene var viktige for å dra i gang G20-samarbeidet, synes oppfølgingen preget av innenrikspolitiske hensyn.
- President Obamas Volcker-utspill kom overraskende på øvrige G20-myndigheter – totalforbud mot bankers egenhandel i finansielle instrumenter er svært umusikalsk for europeiske universalbanker. (Usikker framtid og -drift for evt. Volcker-rule)
- Fortsatt tendens til å overbeskytte banker med innskudd mens andre aktører kan bygge opp risiko som truer stabiliteten.
- Senator Dodds Bill har med seg mange gode intensjoner, men fortsatt et oppsplittet og lite samordnet tilsynssystem i USA.
- Systemrådet kan gi bedre makro-tilsyn, og Federal Reserve ser ut til å beholde mer banktilsyn enn opprinnelig foreslått. Fortsatt meget uavhengig SEC og delstatstilsyn med forsikring.

Den europeiske agenda

- Krisen ble i Europa møtt med nasjonale redningstiltak. Det er foreslått nye europeiske tilsynsorganer (*men uenighet om innhold*):
- European Systemic Risk Board (**ESRB**):
  - Forbedret tilsyn med makro-risiko, i finansielle markeder og økonomien for øvrig. ECB-tilknytning.
  - Ledelse og sekretariat i ECB. Sentralbanksjefer fra 27 medlemsland – ledere for EU tilsynsorganer og deltakere fra nasjonale tilsyn. Ad hoc-plass for EFTA/EØS-land som Norge.
- European System of Financial Supervisors (**ESFS**):
  - Forbedret mikrotilsyn bl.a. for grensekryssende virksomhet gjennom tre nye EU "Authorities".
  - European Banking Authority (EBA), European Insurance and Occupational Pensions Authority (EIOPA), European Securities and Markets Authority (ESMA). EFTA-EØS land observatører.

The new architecture

EU-parlamentet ønsker mer overnasjonalitet

EU-rådet (dvs. de nasjonale regjeringer) hadde på noen punkter gått kortere enn de Larosière-rapporten og EU-kommisjonen.

I flere innstillinger synes det som EU-parlamentet vil gå vesenlig lengre, bl.a. med forslag om at:

- Grensekryssende finansinstitusjoner bør være underlagt EU-tilsynsorganet, ikke nasjonalt tilsyn.
- De tre sektortilsyn sammenslås og samlokaliseres.
- Risikostyret (ESRB) bør delta i tilsynet med store institusjoner.
- Det bør opprettes et felles europeisk garantifond.

Vi får måneder med forhandlinger og drakamp og tidspress for å komme i mål til 2011.

Vedtatte endringer i EU-direktivene

- Basert på vedtak i Baselkomiteen og EU bestemte Finansdept, 21.12.2009 å videreføre "gulvene" slik at banker som beregner kapitalkrav med interne modeller må ha kapital på minst 80 % av kravet etter Basel I-regler.

EU-direktivene CRD II og CRD III i kraft fra utgangen av 2010:

- i) Reviderte krav til kvalitet på ansvarlig kapital ved hjelp av maksimalgrenser for hybridkapital og overordnede krav til egenskaper ved hybrid- og kjernekapital.
- ii) Tydeliggjøring av ansvarsdelingen mellom hjemland og vertsland.
- iii) Styrking av tilsynet med institusjoners likviditet.
- iv) Innstramming i reglene for store engasjementer.
- v) Styrking av bestemmelsene om verdipapirisering (ikke OMF).
- vi) Skjerpede krav ved bruk av VaR-metode ("value-at-risk") i handelsporteføljen.

Forskriftsendringer på kort sikt

- Finanstilsynets forslag av 2. mars om godtgjøring – krav til prosesser, veiledning om mer langsiktighet. Finansdept. har foreslått detaljert lovhjemmel og sender forskrift på høring i mai.
- Det dreier seg om å befeste moderate tradisjoner og sette nødvendige offentlige rammer for å begrense risiko som følge av for generøse og risikoskapende bonusordninger.
- Finanstilsynets forskriftsforslag av 19. mars, omfatter regler om hybridkapital, likviditet (kvalitativt), store engasjementer, og er allerede sendt på høring.
- Omfattende tekniske justeringer (80 sider), men ikke nevneverdige reelle byrder for norske institusjoner fordi vår praksis har vært strengere enn vanlig i Europa ellers.

Baselkomiteen – ”Basel III”

Baselkomiteen 17. desember: ”Strengthening the resilience of the banking sector”, høring til 16. april:

- Styrke kvalitet mv. på bankenes kapital gjennom strengere krav til tapsbærende evne i ”going concern”.
- Dekke flere risiko, i første rekke motpartsrisiko.
- Introdusere krav til uvektet egenkapitalandel (”leverage ratio”).
- Redusere prosykikalitet og fremme bruk av motsykliske buffere.
- Introdusere globale minimumsstandarder for likviditet, *liquidity coverage ratio* (30d, med strenge krav til eiendelene) *net stable funding ratio* 1 år.
- Mulig ekstra kapitalkrav for systemviktige institusjoner.

Beregningsstudie 1. halvår 2010 (både kapital og likviditet). Ut fra denne vil komiteen ”review the regulatory minimum level of capital and the reforms proposed in this document to arrive at an appropriately calibrated total level and quality of capital.”

Baselkomiteen + EU-kommisjonen

- Baselkomiteens plan er å framsette et endelig regelverk mot slutten av 2010 for innføring mot slutten av 2012. (Kalles stadig oftere: Basel III – men NB ennå ikke det formelle navn.)
- Det legges vekt på å unngå negative effekter på bankenes utlånsaktivitet slik at ikke stabilitet og økonomisk oppgang trues. (*"The Committee will put in place appropriate phase-in measures and grandfathering arrangements for a sufficiently long period to ensure a smooth transition to the new standards".*)
- EU-kommisjonen kom 26.02. med et høringsnotat (CRD IV) med omfattende spørsmål og svarfrist 16. april. Forslagene er mer konkrete enn Baselkomiteen når det gjelder dynamiske tapsavsetninger, og foreslår også retningslinjer for lån til boligeiendom (***loan-to-value 80 % av verdi, 2 - 3 ganger inntekt mv***). Det blir en EU-QIS parallelt med Baselkomiteen.

Nærmere om kapitalkravene

- **Kvalitet på regulatorisk kapital:**

- Tier 3 kapital defineres ut, -kapital for markedsrisiko og store eksponeringer i handelsporteføljen må dekkes inn av tier 1 og 2 kapital.
- Tier 1 kapital skal bestå av ren kjernekapital og hybrider som er fullt ut tapsbærende på "going concern" basis, og uten incentiver til innløsning.
- Tier 2 kapital blir som tidsbegrenset ansvarlig lånekapital i dag.
- Det blir separate minstekrav til ren kjernekapital, tier 1 kapital og samlet kapital, med en skjerping av andelen ren kjernekapital i forhold til i dag.

- **Syklikalitet/prosyklikalitet**

- Begrenset adgang til å gi utbytte i et bufferområde over minstekravet til kapital skal sikre oppbygging av buffere i gode tider.
- Forslag om å la størrelsen på bufferområdet avhenge av makro kredittvekst ol. for å begrense overdreven kredittvekst i makro.
- Leverage ratio skal gi sikkerhetsnett for modeller og risikovurderinger, og kan også motvirke overdreven kredittvekst (kalibrering gjenstår).

- **Systemisk risiko**

- Forslag om økte kapitalkrav for lån til finansinstitusjoner (men proporsjonalitet).
- Nye regler for motpartsrisiko skal gi klare incentiver for sentralt oppgjør.

Egenkapitalbevis og nye krav til ren kjernekapital (Core Tier 1)

- Egenkapitalbevis oppfyller ikke alle kravene på den måten som ordinære aksjer gjør.
- Dette gjelder særlig kravene om proporsjonal dekning av det første tapet i en institusjon, og om at eierne ved avvikling har krav på den kapitalen som er igjen etter at alle kreditorene har fått fullt oppgjør.
- Forslag til enkelte unntak for kooperative/gjensidige banker og sparebanker gjør likevel at egenkapitalbevis **kan** inkluderes i den rene kjernekapitalen.
- Mange land i EU er opptatt av å sikre interessene til kooperative banker/sparebanker ved behandlingen av de nye reglene.

Nærmere om likviditetskravene

- **Liquidity coverage ratio (LCR):**

$$100 \% \leq (\text{likvider av høy kvalitet}) / (30 \text{ dagers stresset utstrømning})$$

Indikatoren skal gjelde for en antatt stresset situasjon som blant annet forutsetter:

- Begrensninger i hva som kan regnes som realiserbare likvider
- En viss andel av innskuddene trekkes ut
- Bortfall av usikret refinansiering, reduserte muligheter for sikret finansiering
- Uventede trekk på ubenyttede kommiterte fasiliteter

- **Net stable funding ratio (NSFR)**

$$100 \% < (\text{tilgjengelig stabil funding}) / (\text{nødvendig stabil funding})$$

Indikatoren skal gjelde for antatt stresset periode på ett år som innebærer:

- Signifikant fall i resultat og solvens som følge av materialisert kredittrisiko, operasjonell risiko og/eller markedsrisiko
- Potensiell nedgradering av gjeld, motpartseksponering mm.
- Begivenhet som svekker institusjonens tillit

Nærmere om likviditetskravene (2)

- Strengt kriterier for likvidene som kan inngå i LCR: Inntil 50 % vurderes å kunne bestå av foretaksobligasjoner ikke utstedt av bank, eller obligasjoner med fortrinnsrett ikke utstedt selv, med avkorting på 20 % - 40 %, dersom disse:
  - aksepteres som sikkerhet av sentralbanken
  - har lav kredittrisiko (minst A-), handles i dype, aktive og lite konsentrerte markeder
  - Bid/ask spreaden ikke har oversteget 50 basispunkter de siste 10 årene
  - Maksimalt prisfall over 30 dager ikke har oversteget 10 % siste 10 år
- **Kan bety at norske banker i stor utstrekning må holde statsobligasjoner**
- Kundeinnskudd behandles konservativt i både LCR og NSFR:
  - Antatt innskuddsflukt i LCR er satt fra 7,5 til 15 prosent
  - Kundeinnskudd får 15-30 prosent avkorting i NSFR
  - Innskudd fra større bedrifter får avkorting på 50 prosent
- **Kan få betydning for norske banker med høy innskuddsfinansiering**

Høringsuttalelse til Basel

- Norges Bank og Finanstilsynet sendte 16. april, en felles høringsuttalelse til Baselkomiteen og til EU-kommisjonen (CRDIV), (pressemelding med linker).
- Vi støtter i hovedsak forslagene, særlig når det gjelder å be om mer og bedre kvalitet for kapitalen som finansinstitusjonene må ha.
- Vi påpeker at kalibrering og innfasingen må vurderes også i lys av ønskene om innhenting og ny vekst etter finanskrisen.
- Vi peker på at strenge likviditetskrav kan bli vanskelige for mindre land med begrenset bredde i tilgang på likvide verdipapirer. Begrenset statsobligasjonsmarked kan gi utfordringer.

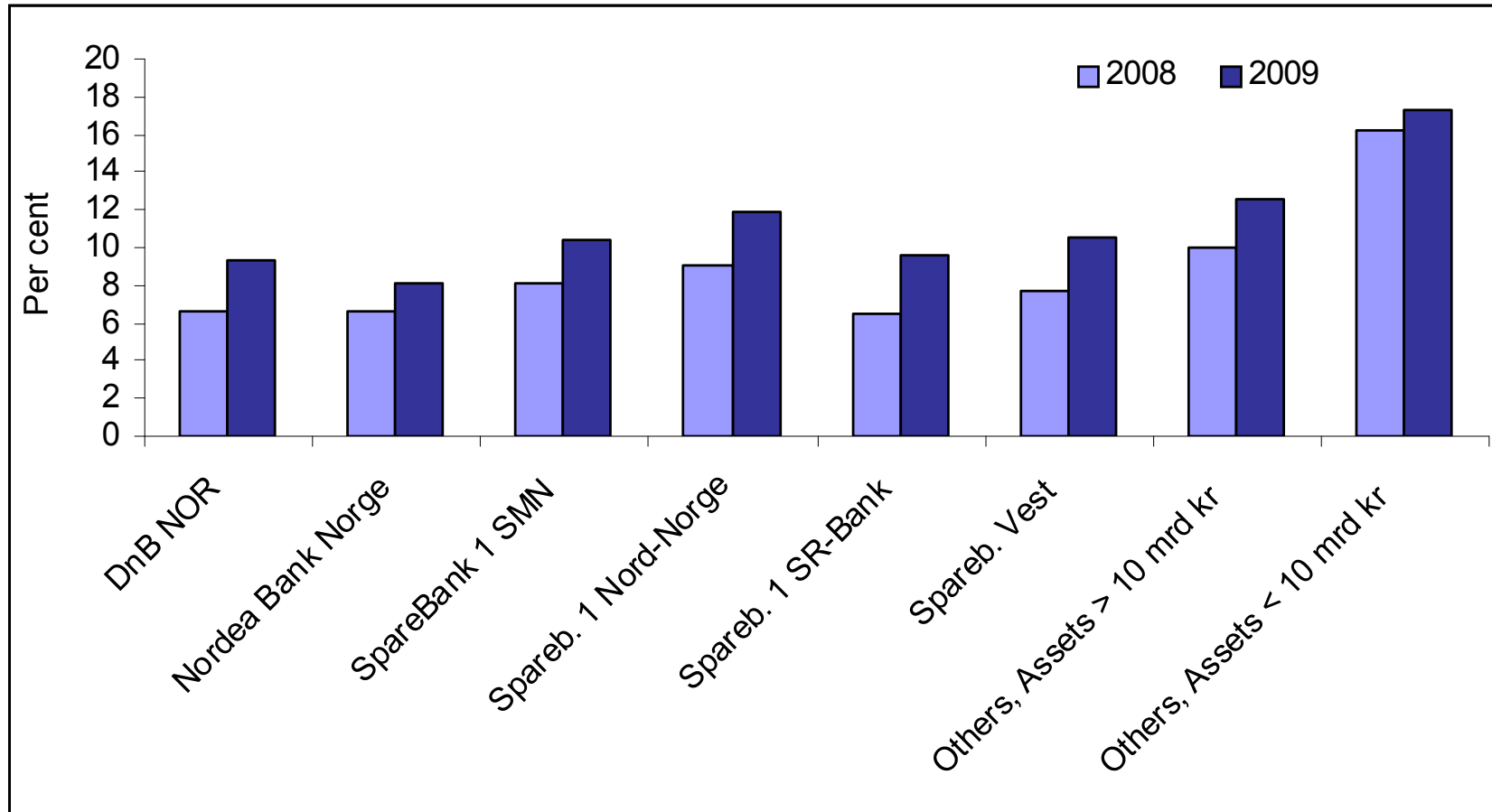
Hva bør vi gjøre i Norge? (1)

- Finansdepartementet stilte 17. desember spørsmål, bl.a. i lys av brev fra Norges Bank 27. november, om behovet for at Norge gjennomfører særlige nasjonale reguleringstiltak **før** nye internasjonale regler trer i kraft.
- Finanstilsynet svarte 1. februar: På kapitalområdet bør i hovedsak den internasjonale timeplan følges. Gode resultater, tilbakeholdte overskudd, emisjoner i markedet og bruk av Finansfondet har gitt bankene vesentlig styrket kapitaldekning gjennom 2009.
- Det utelukkes ikke at enkelte tiltak bør tas i forkant, i lys av konjunkturutviklingen og særlig dersom en kan få til nordisk samordning av tiltakene.

Hva bør vi gjøre i Norge? (2)

- For likviditet bør en søke å gjennomføre reguleringer tidligere enn 2012. Selv om reguleringer og praksis har vist seg relativt robuste, er det behov for å bedre standarden ytterligere.
- Svingningene i boligmarkedet var en helt sentral del av den internasjonale finanskrisen. Høy gjeldsbelastning, høy belåningsgrad og flytende rente (95 %) skaper sårbarhet.
- Finanstilsynet har derfor utgitt rundskriv med **retningslinjer for forsvarlig utlånspraksis for boligformål** som skal gjelde både norske banker og filialer av utenlandske banker, av hensyn til finansiell stabilitet og forbrukerbeskyttelse.
- 10 "kjøreregler": Grundig prosess, vurdering av betalingsevne og at lån normalt ikke skal overstige 90 % av boligverdien.
- Oppfølging gjennom rapportering, tilsyn og kapitalkrav.

Kjernekapitaldekning

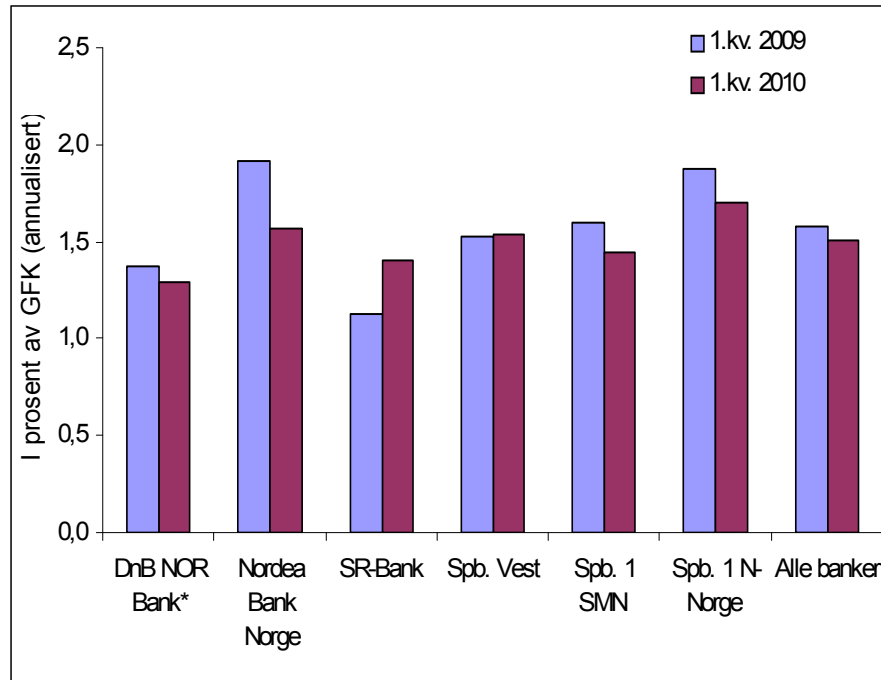

Resultater i store norske banker

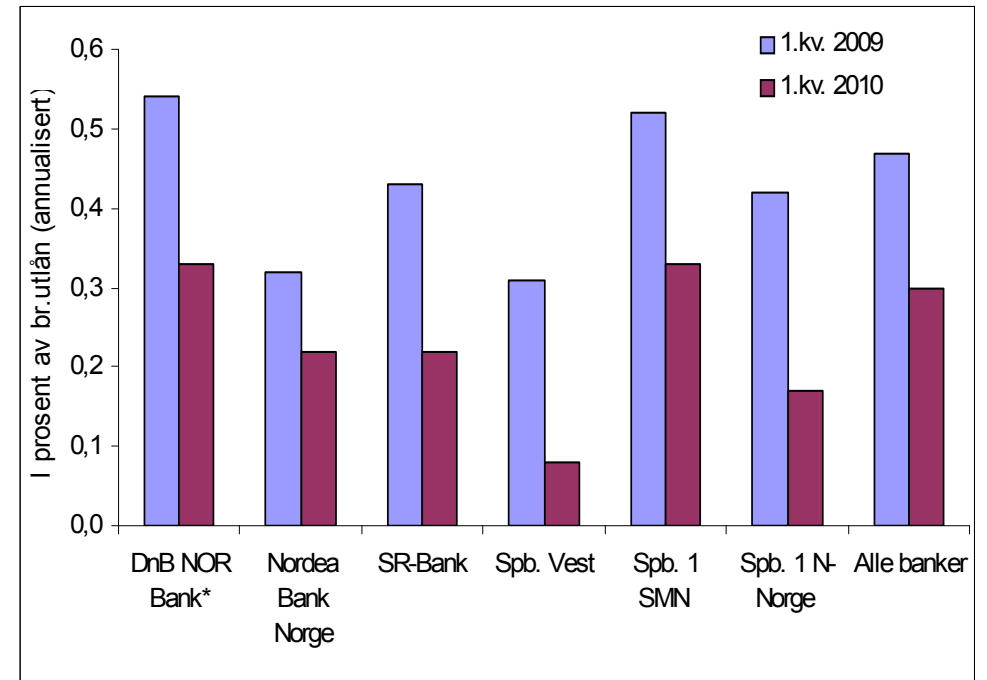
	Resultat f. skatt mill. kr		
	1. kv. 2010	1. kv. 2009	2009
DnB NOR Bank	3 746	4 397	10 410
Nordea Norge	1 025	1 578	4 289
Sparebank 1 SR	395	113	1 215
Sparebanken Vest	206	29	500
Sparebank 1 SMN	255	112	850
Sparebank 1 Nord-Norge	260	189	844

Netto renteinntekter og utlånstap

Utvikling i netto renteinntekter

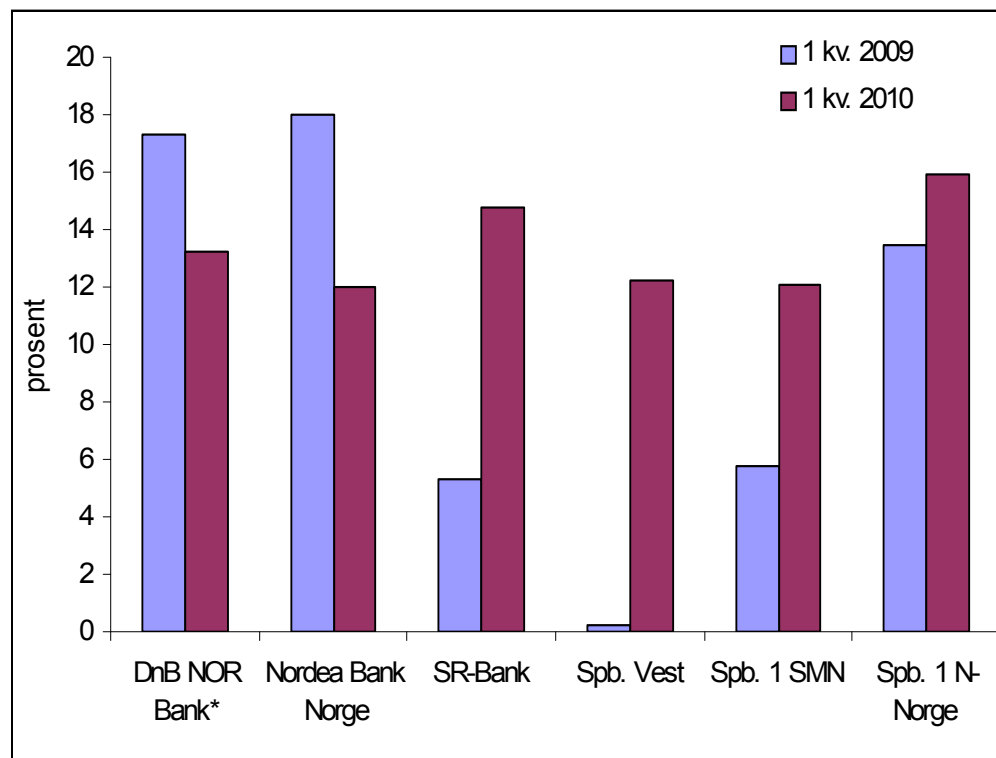

Utvikling i tap på utlån

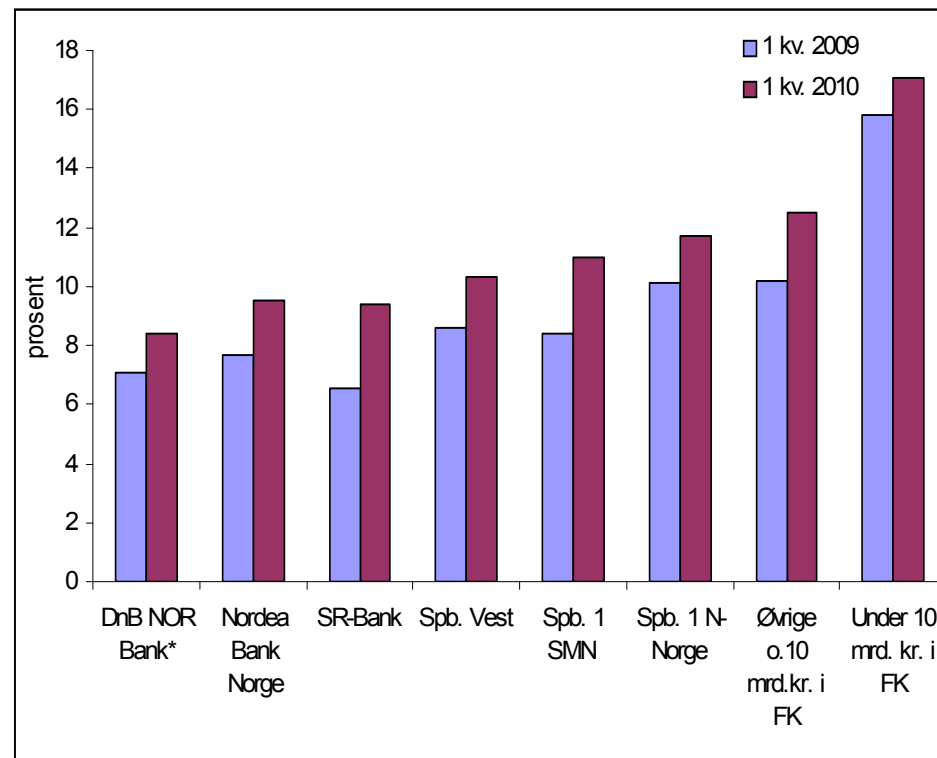
* DnB NOR Bank-konsernet

Egenkapitalavkastning

* DnB NOR Bank-konsernet

Kjernekapitaldekning

Oppsummering – vegen videre.

- Omfattende virkningsundersøkelse – i Norge 9 banker.
- Mange mener mye: 272 høringsuttalelser til Basel, 150 til EU.
- Europa er blitt mer opptatt av statsgjeld enn bankgjeld. Mange europeiske banker eier mye av PIIGS-landenes statsgjeld og bankenes lånekostnader økte markert før EU pakken var klar. Norske finansinstitusjoner har bare har vel 1 prosent av sin forvaltningskapital i slike papirer men usikre markeder vil også kunne ramme norske banker.
- Usikkerheten og svekkede vekstutsikter øker sannsynligheten for kompromisser og forskyvninger i timeplanen for Basel III, bl.a. for likviditetskravene.
- Norske banker har generelt et godt utgangspunkt for å møte de nye kapitalkravene, men må anstrenge seg for å møte de nye likviditetskravene. Bedret likviditet bør derfor prioriteres.

Oppsummering. Konsekvenser – hvordan skal byrdene fordeles?

- Vi må ha dialog mellom næring og myndigheter i gjennomføring av nye regler - ta hensyn til bankenes rolle for å sikre vekst i økonomi og sysselsetting og også søke nordisk samordning.
- Forskriftsforslagene som skal gjennomføres i år, har relativt små virkninger for norske finansinstitusjoner.
- Selv med kompromisser, justeringer og overgangsordninger vil de nye forslag fra 2012 i sum medføre **økte kostnader** både for kapital og likviditet – særlig internasjonalt, men også i Norge.
- Kostnadene må i stor grad bæres av bankenes kunder og man bør ikke forvente fortsatt fall i marginene.
- Men også eiere, ledere, teknologileverandører og ansatte vil bli utsatt for et økt press. Ting må gjøres billigere og enklere og en kan ikke regne med å hente ut like god avkastning eller avlønning som i de meget gode årene vi nå har bak oss.